

رابطه بدخیمی‌های خون و آنمی آپلاستیک و سولفورموستارد در مجروحان شیمیائی جنگ تحمیلی

مریم ذاکری‌نیا* M.D.، مریم نامدار* M.D.، صلاح علوی** M.D.، احمد رضا عابدی** M.Sc.

*آدرس مکاتبه: دانشگاه علوم پزشکی شیراز - دانشکده پزشکی - گروه داخلی - شیراز - ایران

**مرکز جانبازان شیمیائی استان فارس - شیراز - ایران

خلاصه

بین سال‌های ۶۷-۱۳۶۲ حدود ۳۰۰۰ رزمنده از استان فارس با گازهای شیمیائی از جمله خردل گوگردی (گاز سولفور پوستارد) مصدوم شدند و در سال‌های ۱۳۶۲ الی ۱۳۷۶ بدخیمی‌های خونی در بعضی از آنان مشاهده شد: ۷ نفر لوسمی غیر لنفوئید حاد (ANLL)، ۶ نفر لوسمی لنفوئید حاد (ALL)، ۲ نفر لوسمی میلوئید مزمن (CML)، یک نفر لوسمی سلول‌های مژکدار (Hairy cell leukemia)، ۳ نفر لنفوم هوچکین (Hodgkin's disease)، ۴ نفر لنفوم غیر هوچکین (NHL)، ۲ نفر لنفوم روده‌ای مدیترانه‌ای (IPSID) و ۵ نفر آنمی آپلاستیک. در همان زمان با در نظر گرفتن تعداد جدید بیماری‌های فوق در جمعیت بزرگسال استان فارس که به ترتیب ۳۱ و ۱۹ و ۸ و ۳ و ۱۹ و ۴۱ و ۵ و ۹ به ازاء هر ۱۰۰/۰۰۰ نفر بوده است، ریسک نسبی (Relative risks) این بیماری‌ها در مصدومین شیمیائی با خردل گوگردار عبارت بود از: ۸ مورد لوسمی غیر لنفوئیدی حاد، ۱۱ مورد لوسمی لنفوئید حاد، ۸ مورد لوسمی میلوئید مزمن، ۱۱ مورد لوسمی سلول‌های مژکدار، ۵ مورد لنفوم هوچکین، ۳ مورد لنفوم غیر هوچکین، ۱۳ مورد لنفوم روده‌ای مدیترانه‌ای و ۱۹ مورد آنمی آپلاستیک می‌باشد. اگر چه در متون پزشکی به رابطه بین لوسمی لنفوئید حاد و خردل گوگردی اشاره‌ای نشده است اما یافته مهم این تحقیق آن است که خطر ابتلا به لوسمی لنفوئید حاد را در ۱۱ نفر از مصدومین شیمیائی ناشی از گاز خردل در مدت زمان کوتاهی پس از تماس (متوسط ۵ ماه) نشان داده است.

واژه‌های کلیدی: سلاح شیمیائی، گاز خردل، بدخیمی خونی، آنمی آپلاستیک.

مقدمه

گاز خردل گوگردار (دی‌کلر و دی‌اتیل سولفید) ماده‌ای تاولزاست که به‌عنوان سلاح جنگی نخستین بار در جنگ جهانی اول در نزدیکی یپرس (Ypres) بلژیک علیه نیروهای نظامی استفاده شد و موجب کشته و مجروح شدن افراد زیادی گردید. در دهه گذشته علاوه بر گازهای ارگانوفسفره (تابون و سارین) و در موارد موارد محدود تری از گازهای خون (سیانور) و آرسنیک علیه رزمندهگان ایران به کار برده شده است، افزون براین، سولفورموستارد بارها

توسط عراق علیه رزمندهگان ایرانی و حتی مردم عادی به کار گرفته شد [۱، ۲، ۳]. سولفور و نیتروژن پوستارد با بوی سیر و پیاز اثر زیان بار خود را حتی به مقدار ۱۰۰ میلی‌گرم در دقیقه در هر متر مکعب ($100\text{mg} \cdot \text{min}/\text{m}^3$) برجای می‌گذارد. گاز پوستارد با نفوذ در پوست، تماس با راه‌های هوائی، جذب از مخاط و ملتحمه چشم و خوردن مواد غذائی آلوده در زمان کوتاهی ضایعات مختلفی را ایجاد می‌کند [۴ و ۵]. اندام‌هایی که بلافاصله بعد از تماس درگیر می‌شوند، عبارتند از: پوست، چشم و ریه. پوستاردها تحریک کننده